

tomuto vyššímu úřadu poslati, a kdyby po případě pátráními rekuresem způsobenými aneb z jakýchkoli příčin dodržení tohoto termínu nebylo možným, má každé překročení lhůty s předložením rekursu ospravedlniti. To nemění ani ona ustanovení, jež prohlašují v případech tam vyčtených rozhodnutí okresního nebo zemského úřadu za definitivní aniž odnímá se právo rekursu tomu, komu přísluší proti změnujícímu rozhodnutí (nař. min. vnitřní ze dne 30. srpna 1868 č. 124 ř. z.). Rekursy proti nálezům vyneseným ve druhé stolici, potvrzují-li otázku o vině a zmírňují-li výměru trestu, se nepřipouštějí (vyn. min. vnitřní ze dne 28. srpna 1867 č. 14446). O odvoláních včas ohlášených, byť i nepodaných, budiž meritorně rozhodnuto, budtež tedy spisy předloženy; neboť podle ducha politického zákonodárství a zvláště podle ustanovení trestního řádu soudního dostačí ohlásiti odvolání za účelem předložení spisů vyšší instanci; provésti odvolání jest sice právem rekurentovým, nikoli však jeho povinností (vyn. min. vnitřní ze dne 7. září 1867 č. 14610). V policejních věcech trestních stížností na správní dvůr soudní se nepřipouští, ježto § 28 zák. ze dne 22. října 1875 č. ř. z. 36 z r. 1876 suspendoval kompetenci správního soudu až do upravení policejního zákonodárství trestního.

V Lienbachově sbírce nejvyšších rozhodnutí v policejních věcech trestních pojednává se o řadě důvodů zmatečnosti, které mohou míti za následek zrušení nálezu trestního, tak zvláště: je-li vynesen trestní nález bez uložení trestu a jedině s výrokem o odškodnění; byl-li zákaz, jenž přestoupen, neplatně vydán; nebyl-li trestní úřad příslušným k trestnímu řízení aneb je-li trestnost přestupku již promlčena; byl-li trest způsobem nepřipustným zostřen; neměl-li rekurující práva podati rekurs, na základě jehož rozhodla vyšší stolice; byl-li odsouzený k činu, pro který byl odsouzen, oprávněn; je-li odsouzená osoba osobou právníckou; udál-li se v rozsudku omyl; překročila-li se výměra trestu; byla-li skutková povaha nedostatečně vyšetřena; bylo-li zákona špatně užito; když nebyli důležití svědkové slyšeni; je-li usvědčení nedostatečným; rozhodla-li vyšší instance věc jako běžnou a nikoli v kolegiu; není-li skutková povaha vůbec trestna; uloženi-li více osobám společný trest.

5. Promlčení.

Pokud není zvláštními zákony pro jednotlivé přestupky nic odchylného nařízeno, má vyšetřování a potrestání pro policejní přestupek beze všeho dalšího odpadnouti, jestliže uplynuly od doby spáchání přestupku 3 měsíce a o něm nebylo zahájeno řízení (§ 4 nař. ze dne 3. dubna 1855).

Řízení trestní vojenské.

I. Dějinný jeho vývoj.

V době národního vojska bylo vojenské trestní řízení veřejné, ústní před soudruhy kmene resp. vojska; ba i v období vojsk námezdných příslušelo tvoření rozsudků ve veřejném řízení soudruhům ve vojště (prostému muži), a když již občanský proces trestní vlivem římskokanonského práva klesl na písemný proces inkvisiční, zachoval si vojenský proces ještě dlouho svůj přirozený ráz jakožto ústní, veřejný proces obžalovací (srv. čl. 175 t. zv. jízdního zřízení z r. 1578) a jednotlivé formy jeho dokonce ještě do r. 1723 se udržely. Znenáhla teprve padl za oběť cizímu (španělskofrancouzskému) procesu. Přímými předchůdci obratu tohoto byly Josefa I. hrdelní řád soudní a justiční norma z r. 1754. Posléze zrušil článek 24. teresiánské kriminální konstituce ze dne 31.

prosínce 1768 — vyhlášena pro vojsko r. 1769 — formálně proces obžalovací a zavedl řízení inkvisiční s celou jeho strnulostí. Na tomto soudním řádě spočívá dnešní trestní řízení vojenské. Po Teresianě následoval bezpočet nařízení dvorní rady válečné, výnosů vojenského vrchního velitelství a j. v., z nichž důležitějšími jsou instrukce pro všeob. appelační soud (1802) a předpis o organizaci c. k. soudů stálého vojska a válečného námořnictva (1881). (R. 1884 vyšlé »Sestavení stávajících zákonů a předpisů u soudů stálého vojska a válečného námořnictva o trestním řízení«, jež bývá neprávem označováno jakožto vojenský řád soudní trestní, jest nestvůra hemžící se chybami, která jest bezcennou jak pro pozitivní právo tak i pro právní vědu.)

II. Zásady řízení.

Především dlužno podotknouti, že (ještě dnes platící) Teresiana již tehdy kdy vydána byla, nestála na výši doby a značně pokulhává na př. za pruským válečným soudním řádem již dříve (1712) vydaným. Vojenské řízení trestní jest v přímém odporu s dnešním občanským trestním řádem: v občanském trestním řádu soudním oddělené funkce policejního komisaře, státního zástupce (žalobce), vyšetřujícího soudce, předsedy líčení, soudce a obhájce jsou ve vojenském trestním řízení spojeny v osobě jediné, v osobě auditorově; naproti veřejnému a ústnímu hlavnímu líčení občanského řádu trestního, jež jest těžištěm celého procesu, stojí ve vojenském soudním řádě trestním tajné závěrečné líčení, jež co do významu daleko stojí za písemným, tajným vyšetřovacím řízením, nejsouc fakticky ničím jiným, leč ústním referatem vyšetřujícího k účelu vynesení rozsudku. Hledíce ku starému, obecnému inkvisičnímu procesu, shledáváme podstatné úchytky:

1. v tom, že soudní úkony podřízeny jsou soudnímu pánovi;
2. ve složení nalézajícího soudu,
3. v závěrečném líčení,
4. v opravných prostředcích, zahrnuje v ně i právo milosti a
5. v mimořádných druzích řízení.

Ad 1. Na historickém momentu, že majitel pluku jest pánem jak pluku tak soudu, zakládá se instituce (samo sebou se rozumí, že dnes hrubě zastaralá) soudního pána. Soudními pány jsou ti vojenští velitelé, jimž přísluší právo trestati resp. dáti milost již po zákonu samém na základě jich postavení nebo v přenesené působnosti. I vykonávají toto právo: territorialní velitelé, velitel námořnictva, gardoví kapitáni, kapitán tělesné stráže švadrony jezdecké (resp. ve válce velitelé vojska a samostatně operujících sborů, velitel kádrů neb loďstva, co se týče vojenských osob jim podřízených podplukovníkem počínaje dolů, i nade všemi civilními osobami podléhajícími vojenské pravomoci), vrchní velitel zeměbrany nad zeměbranci a nejvyšší vojenský soudní dvůr nad vojenskými osobami, od plukovníka a osob jemu na roveň postavených počínaje výše. Soudní pánové jsou oprávněni, aby k vykonávání svých práv delegovali jiné a přenesli práva svá na podřízené úplně neb s omezením. Hlavní práva soudního pána jsou: naříditi vyšetřování a dáni do vazby, dohlížeti na práce vyšetřujícího, vliv míti na pokračování nebo zastavení vyšetřování, složiti nalézající soud, potvrditi soudní výroky a uděliti milost v jistých mezích resp. předložiti věc vyšší instanci, zdá-li se mu výrok bezdůvodným.

Ad 2. K nalézajícímu soudu komandují se v každém případě zvlášť vojenští soudcové a to v procesech proti mužstvu 1 dů-

stojník štábní jako předseda, 1 setník (rytmistr), 3 osoby z mužstva šaržovního a 1 vojín bez šarže a při procesech proti důstojníkům (úředníkům vojenským) 7 důstojníků, jejichž hodnosti a šarže mění se dle důstojnosti obviněného. Tomuto soudcovskému assessoriu jest přidělen auditor jakožto referent a spolusudí. Nalézající soudové vysloví »právní nález,« je-li inkrimovaný skutek přečinem, jenž netresce se degradací a vězením více než 6 měsíců, a není-li obviněný důstojníkem, a »právo válečné« ve všech ostatních případech, tedy obzvláště vždy naproti důstojníkům (vojenským úředníkům a kadetům) a vždy při zločinech.

Ad 3. Závěrečné líčení není líčením v pravém slova smyslu, nýbrž jest to druh konečného výsledku obviněného — jež ostatně také ještě odpadá při právním nálezu, k němuž se druží referentova zpráva; když byly totiž obviněnému »jeho« výpovědi přečteny a nemá k nim nic dodatí (jakž obyčejně bývá), musí odstoupiti a v jeho nepřítomnosti podává auditor, líče skutkový děj, eventuelní důkaz o vině, vykládáje zákonná pravidla průvodní, trestní zákony, jichž jest užití, po případě okolnosti přitěžující a polehčující, jež jest uvážiti, svou zprávu, již skončí svým formálním návrhem na rozsudek resp. trest, načež ihned nebo po případě po žádaném vysvětlení se hlasuje a to zdola (tedy dejme tomu od vojína bez šarže) počínaje; vždy však hlasuje se pod dojmem formálního návrhu rozsudkového, který auditor byl učinil. Většina hlasů rozhodne; protože má předseda dva hlasy a auditor má též jeden hlas, jsou hlasy důstojníků s hlasy mužstva v rovnováze. Otázku, je-li obviněnému dokázán trestný čin, nesluší rozhodnouti dle volného uvážení, nýbrž dle určitých průvodních pravidel (positivní theorie průvodní), ve příčině kterých se vojenští spolusoudcové jako laikové mohou asi spolehnouti na votum auditorovo.

Ad 4. Písemně vyhotovený rozsudek dodá se soudnímu pánovi a jeho potvrzením vejde v moc právní a tím jest tedy vyhlášen. Odepře-li soudní pán jej potvrditi, zašle akt vyšší stoličí. Obviněný, jenž neměl ve vyšetřování a v závěrečném líčení zvláštního svého obhájce, má přes to jemu na nejvyš obmezené opravné prostředky; jestli mu vyhrazen pouze, byly-li mu uloženy tresty na cti a při naddůstojnících, vysloveno-li propuštění, avšak bez trestu na svobodě (byl i ten byl vysloven a nemusil se skutečně odpykat na základě vpočítání), rekurs. »Prosba za revisi« není přesně vzato opravným prostředkem, nemajíc také žádného účinku suspensivního. (Že auditorstvo a vojenský nejvyšší soud snaží se pořadem revise ostří zákona zmírniti a vyskytující se v něm mezery méně citelnými učiniti, jest oběma ku cti, avšak to nic nemění na nedostatečnosti zákona.)

Ad 5. a) Ediktální proces má místo proti uprchlíkům a to u mužstva, je-li zločin zvláště významným, a proti důstojnictvu. I při samém návratu nedobrovolném pozbude kontumační rozsudek své platnosti i nastoupí »právo válečné«.

b) Pochybuje-li se zdánlivě právem o nestrannosti pána soudu, nastoupí místo příslušného »mimořádné« válečné právo na nařízení vrchního soudu, ve kteréžto případnosti má také tento právo potvrditi rozsudek.

e) Obnovu řízení může naříditi jedině vojenský nejvyšší soud; nové řízení koná se však opět v rámci řádného řízení.

d) Stanné právo nastoupí, má-li se co nejrychleji dáti odstrašující příklad, a to při některých zločinech podle vojenského trestního zákona a při jiných částečně vojenských, částečně obecných zločinech, po předchozím prohlášení na nařízení pánů soudu. (Bližší viz ve čl. »Právo stanné«.)

Řízení upomínací.

I. Účel a význam.

Řízení upomínací bylo zavedeno zák. ze dne 27. dubna 1873 č. 67 ř. z. pro země v říšské radě zastoupené, vyjmouc Halič, Bukovinu a Dalmácii. Výnos min. spravedlnosti z 6. června 1873 č. 6699 obsahuje instrukci o provedení zákona o řízení upomínacím. Čl. XXVIII. uv. z. k novému soudnímu řádu ze dne 1. srpna 1895 zachován byl v platnosti zákon o řízení upomínacím s jistými odchýlkami. Účelem řízení upomínacího je, by pohledávky nepatrné, téměř každodenně se objevující a z takových jednání vznikající, jež v důvěře spočívají a jež uzavřena byla bez nákladného listinného (notářského) pojištění, pohledávky to, jež uspokojeny nebývají jen z liknavosti neb nedostatku hotových prostředků platebních, byly beze sporu mlčky liknavým dlužníkem uznány a bez jeho hájení, tudíž bez důkazu neb osvědčení, zejména bez důkazu listinného staly se exekucí vykonatelný a tím se uspořilo soudům práce a stranám nákladů sporných.

Jde-li totiž o pohledávky nepatrné do 200 zl., může věřitel bez důkazu žádati buď v žádosti neb v žalobě za vydání platebního rozkazu. Proti tomu je dlužník oprávněn vznést odpor (§ 8).

II. Podmínky řízení upomínacího jsou:

1. Ve příčině pohledávky:

a) pohledávka musí příslušetí věřiteli proti osobnímu dlužníku a předmětem jejím musí býti peníze neb jiné věci zastupitelné (§ 1);

b) pohledávka nesmí převyšovati 200 zl. rak. m., úroky a vedlejší povinnosti se v to nepočítají (§ 1);

c) pohledávka musí býti žalovatelná a splatná, dobývání její musí býti vyhraženo soudům, tudíž ne úřadům správním neb soudům rozhodcím;

d) nesmí býti závislá na plnění vzájemném (§ 5);

e) musí býti takového druhu, by bylo možno ji toho času soudně dobývati (§ 1); nepatří sem tudíž pohledávky z poměru služebného po dobu trvání poměru tohoto a 30 dní po jeho zrušení. Pohledávky konkursní nelze v konkursu řízením upomínacím dobývati (§ 131 konk. ř.). Pohledávky směnečné nehodí se k řízení upomínacímu, ovšem ale pohledávky z obchodů, věcí námořských a horních a z poměru nájemního, pokud arcíť při pohledávkách ze smluv o nájem nemovitostí odůvodněna je příslušnost soudu bydlištěm a zároveň dle §§ 560 až 575 c. ř. s. polohou předmětu pronajatého (roz. nejv. v. dv., sb. »Gl. U.« č. 6020).

2. Ve příčině osoby dlužníkovy:

a) Dlužník, pokud se týče dlužníci z téhož nároku společně žalovaní, musí míti řádné bydliště v obvodu příslušného soudu okresního (§§ 2, 3 říz. up.).

b) Pobyt dlužníka, pokud se týče dlužníků, musí býti znám a musí ležeti v obvodu sborového soudu I. stolice, v němž nalézá se příslušný soud okresní (§ 3 říz. up.).

c) Dlužník nesmí býti osobou eximovanou neb exterritoriální, jež podléhá úřadu nejvyššího dvorního maršálka (§ 3 říz. up.).